

A gyógypedagógiai fogalmak tárháza

Aki szereti a hivatását, arra törekszik, hogy tökéletesítse magát benne, ismereteit gyarapítsa, tudását tapasztalattá érlelje, és lehetőleg új megoldásokat is keressen. Gyakori, hogy végül azt, aminek birtokába jutott, igyekszik írásba foglalni, hogy megoszthassa másokkal is.

A Spaller Árpád – Spaller Katalin házaspár immár közel negyven éve foglalkozik gyógypedagógiával. Kolozsvárott végezték az egyetemet, és az idők folyamán hol együtt, hol külön (ilyenkor egyikük ingázva) különböző erdélyi kiegészítő iskolákban, vagy ahogy ma mondják: enyhén értelmi fogyatékosok általános iskoláiban dolgoztak. Szilágysomlyó, Papfalva, Mezőtelegd, Nagyvárad voltak az állomások. A család 1987-es Magyarországra telepedése után Iregszemcsén (Somogy megye), Gyálon, majd végül a Budapest XVIII. kerületi Speciális Oktató és Fejlesztő Intézményben (SOFI) folytatják tevékenységüket.

Több esztendő alatt állították össze *Gyógypedagógiai ismeretek tára* című kötetet, amelyet ők a szótár és a lexikon keverékének mondanak. Tartalmát tekintve – ha anyaga nem betűrendi sorrendbe, hanem logikai rendszerbe volna szedve – valójában a gyógypedagógia tankönyve lenne, amely a szakma minden fogalmának és azok kapcsolatainak tisztázását tűzte ki célul.

„A gyógypedagógia a pedagógia, a patológia és a pszichológia mezsgyéjén alakult ki” – mondják a szerzők a könyv előszavában. De a kórtan (patológia) révén más tudományágakhoz is kapcsolódik, mert a szervek olyan kóros, gyakran visszafordíthatatlan elváltozásainak a hatását igyekszik csökkenteni, ellensúlyozni, amelyek az ember önmaga megélését és a társadalomba való beilleszkedését akadályozzák. Mindenekelőtt az idegrendszer, az érzék- és mozgásszervek bonctanának (anatómiájának) és élettanának (fiziológiájának) olyan alapvető fogalmaival is megismerkedünk, amelyek az egészséges állapotra vonatkoznak. Ennek módosulása jelenti a normális működést akadályozó károsodást. Különösen gazdag a beszéd szerveire vonatkozó anyag. Természetesen az öröklés (a genetika) kérdéseire vonatkozó alapismeretek sem hiányoznak a könyvből, amelyek a veleszületett tünetcsoportok (szindrómák) eredetének világos felvázolásához szükségesek.

Nyilvánvaló, hogy a szócikkek zöme a már születéstől meglévő vagy később (például baleset vagy valamilyen betegség során) szerzett rendellenességeket írja le: a gondolkodás, a viselkedés, az akarati-érzelmi élet, az érzékszervi felfogó képesség, a beszéd, az íráskészség és a test mozgásának más vonatkozású fogyatékoságait. Ezekben gyakran találunk utalást a javulás kilátásaira vagy a károsodások ellensúlyozásának lehetőségeire. A könyv bemutatja a gyógypedagógia ágait, módszereit és intézményrendszerét. Számtalan szócikk pedig azokat a fogalmakat tisztázza, amelyek a tünetek vagy tünetcsoportok leírásának pontosabb megértését segítik.

A kötetből szótörténeti ismereteket is szerezhethetünk. Az idők folyamán ugyanis némely fogalom neve változott, például azért, hogy elkerüljük a sérült ember személyisége egészére nézve negatív kicsengésű megnevezéseket. Így az *oligofrén* (jelentése: csekély értelmi képességű) megjelölést Magyarországon a *szubnormális* (normális alatti), majd az *értelmi fogyatékos* kifejezés váltotta fel. Ugyancsak az említett ok miatt a *fogyatékos* helyett újabban inkább az *akadályozott* vagy *korlátozott* szavakat használják, noha ezek nem ugyanazt jelentik, ezért nem fejezik ki pontosan a jelenség lényegét.

A *Gyógypedagógiai ismeretek tára* gyakorlatilag minden szakszó jelentését és idegen elnevezését is megadja, amelyek legtöbbször latin vagy görög eredetűek. A szerzők zárójelben feltüntetik a magyar jelentést is, így a szöveg azok számára is érthető, akik nem rendelkeznek biológiai-orvosi ismeretekkel. Ha a magyarázat mégis hiányzik, az olvasó a

terjedelmes tárgymutató segítségével megtalálhatja a választ kérdéseire. Alig van olyan szó, amelynek jelentését ezzel a módszerrel – például mert a tárgyszó némely előfordulásának feltüntetése elmaradt – ne lehetne tisztázni.

A szerzők a könyvet nemcsak szakembereknek szánták, hanem minden érdeklődőnek, beleértve a sérült gyermekeket nevelő szülőket és magukat az érintetteket is. A szöveget szép tiszta stílusa és az érthető szakifejezések használata erre nagyon is alkalmassá teszi. Ezt a vonást erősítette volna még, ha a magyar elnevezések, illetve a magyar helyesírással közölt idegen szavak magyar jobban a középpontba kerülnek, például éppen a tárgymutatóban, ahol a latin és magyar kifejezések egyaránt megjelennek, és noha ugyanazt jelentik, a lelőhelyükre való utalás különbözősége sokszor azt a benyomást kelti, mintha nem is ugyanarra a fogalomra vonatkoznának. (Lásd például a hypotonia és a hipotónia szavakat. Talán jobb lett volna a hypotoniáról egyszerűen utalni a hipotóniára, ahol minden lelőhely összegyűlhetett volna.) Nyelvi szempontból, különösen a nem szakember olvasóra való tekintettel, az is hasznos lett volna, ha a szócikkek szövege több ízben kapcsolódik a magyar vagy magyaros elnevezéshez, különösen azon szavak esetében, amelyek a *Magyar értelmező kéziszótárban* is megtalálhatók. Ilyen például az *akut* vagy a *mixödéma*; ezeket a fogalmakat az *acut*, illetve *myxoedema* címszó alatt találjuk. Ebben a vonatkozásban talán a *tik* szó a csúcspont: noha az értelmező szótár szerint akár két k-val is írhatjuk, a kötetben mind a hét előfordulásakor a francia *tic* formájában találunk rá.

Kétségtelen, hogy az említett problémák az anyag összeállításához – nyelvi szempontból talán nem mindenütt eléggé kritikusan – felhasznált könyvészeti anyagból származnak. Az összbenyomást azonban távolról sem ezek adják. A tudományos elnevezések széleskörű használata mellett szabatos, pontosan és szép magyarsággal megfogalmazott leírások teszik mindenki számára érthetővé a szócikkek tartalmát.

Kár, hogy ez a mű éppen egy olyan pillanatban jelent meg, amikor a magyar társadalom a takarékosági intézkedések és a leépítések korszakát éli. A jövőben feltehetően növekedni fog azoknak a gyermekeknek a száma, akiket a többségi általános iskolákba vesznek fel, hogy ott *integrált oktatásban* részesüljenek. Ez az eljárás ma sem ismeretlen, de pénz híján, a megfelelő feltételek megteremtése (lásd például a kötet *inkluzív oktatás* címszavát) nélkül beláthatatlan lelki következményekkel járhat a fogyatékosokra nézve, hiszen miközben a szükséges segítség hiányzik, a másokkal való összehasonlításban képességeik korlátaival szembesülnek.

Hátha ez a könyv némi segítséget ad a fogyatékos gyermekek problémáinak szélesebb körű tudatosításához.

Spaller Árpád – Spaller Katalin: Gyógypedagógiai ismeretek tára. Timp Kiadó, Budapest, 2006.

Göteborg, 2007. május

Megjelent az *Új Pedagógiai Szemle 2007/9-es (szeptemberi) számában.*